

Oer-IJ Icoonprojecten

Een Oer-IJ icoon staat symbool voor een tijdsperiode uit de landschapsgeschiedenis van het Oer-IJ gebied. Een voorbeeld ter illustratie is het kasteel. Kastelen horen bij de tijdsperiode van de Late Middeleeuwen (1050 – 1500). In die periode beheersten landheren hun 'eigendom' vanuit versterkte gebouwen die niet alleen een uitstraling gaven van hun macht, maar ook bestand waren tegen belegeringen door derden. In het Oer-IJ gebied hebben veel kastelen gestaan. Op een enkele na zijn ze alle in de loop van de tijd verdwenen. De ruïnes van het Slot Egmond (in Egmond a.d. Hoef) maakt het mogelijk om zo'n kasteel te verbeelden en om informatie te geven over de betreffende tijdsperiode.

Voor de geschiedenis van het landschap heeft Stichting Oer-IJ zes periodes geselecteerd.

De Icoonprojecten

De icoonprojecten zijn de 6 parels die samen de ketting maken die het Oer-IJ gebied verbindt en laat stralen. Elk icoonproject is gekoppeld aan een tijdsperiode en werkt daarmee als een karakteristieke iconisch beeld. Om zoveel mogelijk mensen betrokken en enthousiast te krijgen is gekozen om de geschiedenis op specifieke plekken te reconstrueren of te verbeelden. Dat geeft de geschiedenis een gezicht en maakt het concreet. Zoals Huis van Hilde de historische figuren letterlijk een gezicht geeft, zullen wij in het landschap iconische tijdsbeelden verbeelden.

Deze icoonprojecten zijn zo veel mogelijk gekoppeld aan bestaande voorzieningen.

Het Oer-IJ landschap in de tijd

Het landschap moet je beleven en je beleeft het intenser als je weet wat de verhalen zijn achter de zichtbare elementen en structuren die je al wandelend of fietsend tegenkomt. Het Oer-IJ landschap is echt een landschap voor liefhebbers van verhalen. Zo is het huidige landschap het resultaat van eeuwen activiteit van natuur en mens. De verhalen over die eeuwenlange wordingsgeschiedenis van het landschap laten zich het best vertellen door kenmerkende perioden uit de tijd nader te belichten. Dat kan het best door gebruik te maken van verschillende tijdvensters. Iedere belangrijke periode uit de wordingsgeschiedenis van onze regio kent zijn eigen karakteristieke iconische beelden. Om zoveel mogelijk mensen betrokken en enthousiast te krijgen is door Stichting Oer-IJ gekozen om de geschiedenis op specifieke plekken te reconstrueren of te verbeelden. Een voorbeeld is te zien in Huis van Hilde, daar staat o.a. Hilde zelf levensecht gereconstrueerd. Dat geeft de geschiedenis een gezicht en maakt het concreet en biedt de mogelijkheid om het verhaal over het landschap/de omgeving uit de periode waarin Hilde leefde nader inhoud te geven.

In Het Plan van aanpak van de Stichting Oer-IJ (2015) is het initiatief opgenomen om ook elders in het Oer-IJ gebied plekken te creëren waar iconische tijdsbeelden terug gehaald kunnen worden.

In de Atlas van het Oer-IJ gebied wordt uitgegaan van 6 belangrijke ontwikkelingsfasen van het Oer-IJ landschap. Die 6 ontwikkelingsfasen kunnen op verschillende logische plekken in het gebied worden verbeeld. Hierbij wordt aansluiting gezocht bij bestaande of nog te realiseren toeristisch-recreatieve voorzieningen.

Locaties Tijdsbeelden/Icoonprojecten

Periode	Locatie	Stavaza	Plaats/gebied
Voorhistorie (tot 12 v.Chr.)	De Hoep	In ontw.	Castricum
Romeinse tijd (12 v. – 450)	Spaarnwoude	In ontw.	Velsen/IJmond
Vroege Middeleeuwen (450-1050)	Boerderij/Baduh.	startfase	Heiloo
Late Middeleeuwen (1050-1500)	Kasteel/H.Egmont	startfase	Egmond
Nieuwe Tijd (1500-1850)	Erfgoedpark	In ontw.	Uitgeest
Moderne tijd (1850-heden)	Noordzeekanaal	Ideefase	Zaanstreek/IJmond

De Voorhistorie (periode tot 12 v. Chr.) PWN-De Hoep, Gemeente Castricum.

Iconisch beeld: riviermonding/deltagebied.

Tot het begin van onze jaartelling stroomde het Oer-IJ bij het huidige Castricum uit in zee. Onder het huidige duinlandschap en de Castricumerpolder ligt de voormalige binnendelta van het Oer-IJ. Veel structuren en elementen in het huidige landschap vinden hun oorsprong in deze periode zoals: de geesten van Cronenburg en De Nesse en ook verschillende waterlopen zoals de Schulpvaart. Delen van de monding zijn overstoven met duinzand. In de ondergrond van Huis van Hilde en ook De Hoep zijn bodemlagen aanwezig die dateren uit de fase waarin de monding nog open was. Beide publiekslocaties zijn uitstekend geschikt om het beeldverhaal van deze tijdsfase op te roepen. PWN gaat haar vaste expositie komend jaar vernieuwen en is bereid om in de nieuwe expositie informatie op te nemen over de binnendelta van het Oer-IJ.

Romeinse tijd (periode 12 v. Chr. – 450) Recreatiegebied Spaarnwoude, gemeente Velsen.

Iconisch beeld: Romeinse wachttorens of Romeinse galei.

Bij de aanleg van de Velsertunnel en de Wijkertunnel zijn de restanten gevonden van twee Romeinse havenforten. Deze vormen naast veel andere vondsten uit deze tijd het bewijs dat de oevers van het Oer-IJ zo'n 50 jaar deel hebben uitgemaakt van de noordgrens van het Romeinse rijk. Van hieruit trokken de Romeinen dieper het Oer-IJ gebied in en zijn er veel contacten geweest met de inheemse Friese bevolking. Zelfs bij Krommenie zijn nog de sporen gevonden van een Romeinse wachttoren. Het zijn sporen van samenleven en strijd. Dankzij de strijd die de Friezen leverden met de Romeinen hebben de Friezen zich meer verenigd tot 'een volk' en dat heeft zich in de periode daarna verder ontwikkeld. De beste plek om het verhaal van de Romeinen en de Friezen te vertellen en te verbeelden is nabij de plek waar de havenforten hebben gelegen en dat is in het huidige Recreatiegebied Spaarnwoude. Samen met het Recreatieschap en de gemeente Velsen wordt bekeken hoe we deze tijdsperiode het best voor het publiek kunnen ontsluiten.

Vroege Middeleeuwen (periode 450-1050) Zandzoom, Baduhenna, Gemeente Heiloo

Iconisch beeld: vroegmiddeleeuwse boerderij (riet gedekt hallenhuis).

Het Oer-IJ gebied en in het bijzonder de strandwal Limmen Heiloo, was in de Vroege Middeleeuwen dichtbevolkt. Dat weten wij dankzij de vele bodemvondsten uit deze periode die in dit gebied zijn aangetroffen. Op veel plaatsen zijn restanten van boerderijen terug gevonden. Door alle opgravingen in dit gebied is er een goed beeld ontstaan van landschap en bewoners uit deze tijdsperiode. Een boerderij reconstructie is een goede mogelijkheid om deze periode te verbeelden. Stichting Baduhenna beheert een waardevolle collectie archeologische objecten die kunnen helpen bij het verbeelden van deze tijdsperiode. Ook liggen er kansen om ergens in het gebied Zandzoom/Zuiderloo (of op het terrein van

Landgoed Willibrordus) een object te realiseren dat de sfeer van een Vroeg Middeleeuwse boerderij verbeeldt. Daaraan is dan weer het verhaal van die tijdsperiode te koppelen. Samen met Baduhenna is Stichting Oer-IJ begonnen met het in beeld brengen van de mogelijkheden.

Late Middeleeuwen (periode 1050 – 1500) Huys Egmont, Gemeente Bergen

Iconisch beeld: kasteel.

De Late Middeleeuwen was de tijd van de kastelen in Kennemerland en het Oer-IJ gebied. Op tal van plekken bouwden landheren hun versterkte woonburchten om daarmee hun gezag over de omgeving te kunnen uitoefenen. Kastelen vormen dan ook het icoon van deze tijdsperiode. Veel kastelen zijn in de loop van de tijd verdwenen. In Egmond aan den Hoef liggen duidelijk zichtbaar de fundamenten van het vroegere Kasteel Egmond. Momenteel wordt er in het gebouw van de Stichting Historisch Egmond gelegen tegenover de restanten van het voormalige kasteel gewerkt aan een nieuw Bezoekerscentrum Huys Egmont. In de nieuwe expositie over de Abdij en het kasteel is ook ruimte om de ruimere context van deze 'kastelentijd' weer te geven. Samen met Huys Egmont werkt Stichting Oer-IJ aan de verbeelding van deze tijdsperiode uit de landschapsgeschiedenis van het Oer-IJ gebied. Kastelen spreken tot de verbeelding van een groot publiek.

Nieuwe Tijd (periode 1500-1850) Erfgoedpark De Hoop (5 erfgoedorganisaties), Gemeente Uitgeest

Iconisch beeld: molen en meer.

Het Oer-IJ landschap in het begin van de 16^e eeuw was een waterrijk landschap. Een groot deel van het veengebied in het oostelijk deel van het Oer-IJ gebied was door ontwatering in de Late Middeleeuwen zo laag komen te liggen dat er molens nodig waren om het boerenland in de zomerperiode redelijk droog te houden. Cornelis Corneliszoon van Uitgeest zag de mogelijkheid om de draaiende beweging van een watermolen met behulp van een krukas om te zetten in een op en neergaande beweging waardoor bijv. 'machinaal' zagen van hout mogelijk werd. Deze uitvinding heeft het landschap in de Oer-IJ regio volledig veranderd. Vooral de Zaanstreek werd geleidelijk een landschap van industriemolens, in feite begon hier de industriële revolutie van Holland. Een andere ontwikkeling was aan het begin van de zeventiende eeuw de droogmaking van de vele plassen in midden Noord-Holland. Het laatste restant van het plassengebied in het Noorderkwartier is het Alkmaarder- en Uitgeestermeer. In het complex van Erfgoedpark De Hoop, gelegen aan het Uitgeestermeer, wordt de geschiedenis van deze twee grote landschappelijke veranderingen verbeeld door middel van een publiekspresentatie in een monumentale houtloods en de bouw van een originele houtzaagmolen. Stichting Oer-IJ werkt hierin samen met 4 andere erfgoedorganisaties en de ondernemers die het Erfgoedpark gaan exploiteren. Een perfecte plek dus om het tijdsbeeld uit deze periode te verbeelden.

Moderne tijd (periode 1850-heden) of Het Groene Schip (Staatsbosbeheer), Gemeente Haarlemmermeer of park Nauerna (NV Afvalzorg), Gemeente Zaanstad

Iconisch beeld: Noordzeekanaal met 21ste eeuws landschap.

Het Groene Schip is aangelegd op een voormalige vuilstortberg aan het Noordzeekanaal. Boven op de top van de berg, ruim 30 meter boven maaiveld, wordt een uitzichtpunt gecreëerd van waaraf een prachtig uitzicht wordt geboden op het Noordzeekanaal, het havengebied van Amsterdam en het Recreatiegebied Spaarnwoude en het stedelijk gebied van de IJmond

Een ideale plek dus om de verhalen over de ontwikkelingen van het landschap in het Oer-IJ gebied tot leven te wekken.

Realisatie

In 2021, in het themajaar “Ode aan het Oer-IJ landschap” richten wij ons op de realisatie van de Icoonprojecten in de gemeenten Bergen, Uitgeest, Castricum en Heiloo. Verbeelding en draagvlak zijn voor de verwezenlijking van onze plannen van groot belang.

Oer-IJ thema's

Stichting Oer-IJ wil het landschap ontsluiten/toegankelijk maken voor het publiek door het vertellen van verhalen. De verhalen worden opgangen aan 6 belangrijk landschappelijke thema's:

- *Aardkunde en archeologie*
- *Natuur en landschap*
- *Water*
- *Veranderend grondgebruik*
- *Militair landschap*
- *Cultuurhistorie en industrieel erfgoed*

Voor meer informatie over de icoonprojecten en de thema's zie www.oerij.eu